

3. Tržište rada

Rezultati na tržištu rada su mešoviti, zaposlenost i nezaposlenost stagniraju, dok realne zarade opadaju u većem delu 2022. Stopa nezaposlenosti i stopa zaposlenosti su skoro nepromenjene u odnosu na isti kvartal prethodne godine i iznosile su 9,2% i 50,1%, respektivno, u Q4 2022. Ukupna zaposlenost prema Anketi o radnoj snazi (ARS) je u Q4 opala za 1%, dok je registrovana zaposlenost prema podacima Centralnog registra obaveznog socijalnog osiguranja (CROSO) porasla za 2,4% međugodišnje. Stopa neformalne zaposlenosti je iznosila 12,8%. Neformalna zaposlenost je skoncentrisana u poljoprivredi, gde iznosi 50%. Zaposlenost je porasla i u javnom i u privatnom sektoru, pri čemu je rast zaposlenosti u privatnom sektoru veći i iznosio je 3% međugodišnje. Prilagođavanja na tržištu rada se vide kroz smanjenje ili stagnaciju zarada u većini delatnosti. Prosečna zarada je iznosila 79 hiljada dinara, i ona je realno manja u Q4 2022. u odnosu na isti kvartal prethodne godine za 1,5%. U 2022. u odnosu na 2021. godinu, prosečne zarade su realno porasle za 1,7%, što je dosta manje u odnosu na stope realnog rasta u prethodnim godinama (u 2021. rast je bio 5,4%, u 2020. je iznosio 7,7%). U 2019. i 2020. godini zarade su realno rasle znatno brže nego BDP, pa je u poslednje dve godine došlo do prilagođavanja zarada kretanju privredne aktivnosti. Inflacija je u Q4 2022. u potpunosti obezvređila nominalni rast plata u javnom sektoru, i u odnosu na prethodni kvartal (realni pad od 2,4%) i u odnosu na isti kvartal prethodne godine (realni pad od 7,6%), dok su u privatnom sektoru zarade realno povećane za 1,3%. Prosečna zarada u javnom sektoru je u Q4 2022. prvi put bila manja od prosečne zarade u privatnom sektoru za oko 1.000 dinara. Veće prosečne zarade u privatnom sektoru u odnosu na javni sektor su posledica različite dinamike povećanja zarada u dva sektora. Očekujemo da u prvom kvartalu 2023. godine zarade u javnom sektoru budu u proseku veće nego u privatnom sektoru, s obzirom na to da se zarade u javnom sektoru povećavaju na početku godine. Produktivnost rada je u Q4 opala, dok su realni jedinični troškovi rada stagnirali.

Zaposlenost i nezaposlenost

U Q4 stopa zaposlenosti je iznosila 50,1%, a stopa nezaposlenosti 9,2%

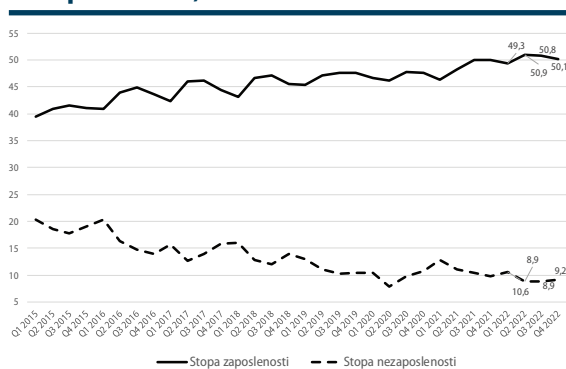
U periodu 2010–2022. poboljšana je struktura stanovništva na tržištu rada, aktivnost i zaposlenost je povećana, dok je neaktivnost i nezaposlenost smanjena

Negativni demografski trendovi su uticali na pozitivne promene na tržištu rada

Stopa neformalne zaposlenosti van poljoprivrede je iznosila 6,5%, dok je u poljoprivredi i dalje veoma visoka (50.1%)

Osnovni indikatori tržišta rada (stopa zaposlenosti i nezaposlenosti) pokazuju stagnaciju (Grafikon 3. 1). Stopa zaposlenosti je iznosila 50,1% i veća je za 0,1 pp u odnosu na isti kvartal prethodne godine, dok je stopa nezaposlenosti od 9,2% manja u odnosu na isti kvartal prethodne godine za 0,6 pp. Iako je stopa zaposlenosti nepromenjena, došlo je do pada ukupnog broja zaposlenih za skoro 30 hiljada, odnosno 1%. Pad ukupnog stanovništva je bio neznatno veći od pada broja zaposlenih, 1,2% međugodišnje, pa je stopa zaposlenosti ostala nepromenjena. Broj nezaposlenih je takođe opao za 26 hiljada lica međugodišnje. Ukupan broj nezaposlenih u Q4 2022. je bio manji od 300 hiljada. Broj nezaposlenih u 2022. je bio za oko 50 hiljada manji u odnosu na prosek 2021. godine, odnosno za 14%.

Grafikon T3-1. Kretanje stope zaposlenosti i nezaposlenosti, 15+

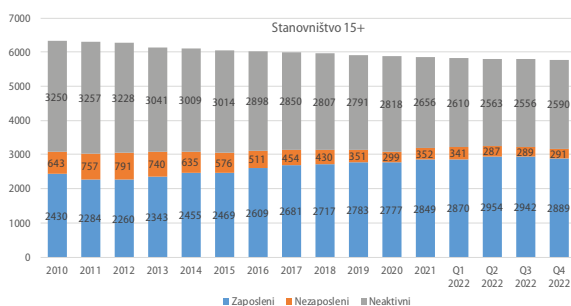

Napomena: Prekid u seriji 2021.
Izvor: RZS, ARS

Prema podacima ARS, ukupno stanovništvo se smanjilo za oko pola miliona, odnosno 8% u periodu 2010–2022. Prema demografskim projekcijama smanjivanje broja stanovnika u Srbiji, slično kao i u ostalim evropskim zemljama, predstavlja dugoročni trend koji će se nastaviti u narednim decenijama. Glavni pokretači smanjivanja broja stanovnika su negativan prirodni priraštaj i u manjoj meri neto emigracija. Osim toga očekuje se rast učešća starog stanovništva u ukupnom broju stanovnika. Smanjivanje broja stanovnika i starenje stanovništva, utiće na smanjenje ponude rada, uprkos očekivanom povećanju starosne granice za penzionisanje i povećanju

učesća penzionera na tržištu rada. Uticaj navedenih faktora na tržište rada je teško predvideti jer će se oni događati uporedo sa supstitucijom nekih poslova mašinama i veštačkom inteligencijom, ali i kreiranjem novih poslova.

Grafikon T3-2. Kretanje stanovništva, 15+, 2010–2022.

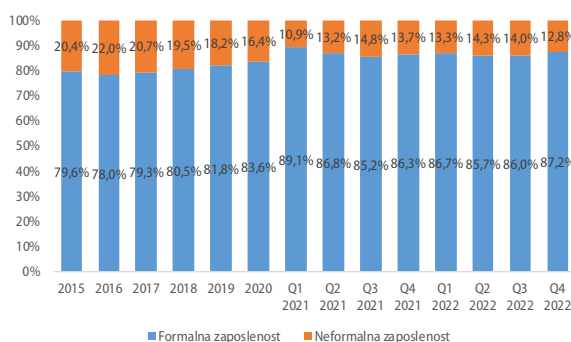

Napomena: Prekid u seriji 2021.

Izvor: RZS, ARS

rasta, emigracije i starenja stanovništva, što dovodi do pritiska na tržištu rada, odnosno rasta zaposlenosti, a pada nezaposlenosti i neaktivnosti.

Grafikon T3-3. Formalna i neformalna zaposlenost u % od ukupne zaposlenosti, 15+

Napomena: Prekid u seriji 2021.

Izvor: RZS, ARS

industrija i usluge ostvarile međugodišnji rast broja zaposlenih, dok poljoprivreda konstantno beleži smanjenje broja registrovanih zaposlenih lica (Tabela 3. 1). U periodu 2017–2022. broj registrovanih zaposlenih u poljoprivredi se smanjivao, pri čemu je godišnji pad u 2022. iznosio 5,6%. Građevinarstvo je ostvarilo rast broja zaposlenih prema oba izvora podataka, iako je BDV realno opala za čak 12,5% međugodišnje.

Tabela T3-1. Kretanje broja zaposlenih (15+) i realne bruto dodate vrednosti (BDV) prema sektorima delatnosti, međugodišnja promena

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Q1 2022	Q2 2022	Q3 2022	Q4 2022
Zaposlenost CROSO	3,0%	3,8%	2,4%	2,3%	3,0%	1,8%	1,9%	1,8%	1,2%	2,6%
BDV	2,1%	4,3%	4,4%	-0,6%	7,4%	1,9%	3,3%	3,5%	0,7%	0,3%
Zaposlenost poljoprivreda	-0,7%	-1,2%	-5,5%	-1,7%	-1,8%	-5,6%	-4,6%	-5,2%	-6,6%	-6,1%
BDV poljoprivreda	-11,4%	15,1%	-1,7%	2,3%	-5,7%	-8,3%	-8,4%	-8,6%	-8,5%	-7,8%
Zaposlenost industrija	4,7%	5,0%	3,1%	3,3%	2,9%	0,7%	1,2%	1,0%	-0,2%	0,7%
BDV industrija	-0,8%	4,0%	-23,8%	0,5%	6,3%	1,9%	2,0%	4,6%	-0,4%	1,2%
Zaposlenost građevinarstvo	1,2%	7,9%	9,7%	9,1%	4,8%	1,7%	3,4%	2,1%	0,3%	1,2%
BDV građevinarstvo	5,4%	12,4%	33,6%	-3,3%	17,6%	-9,8%	-5,7%	-6,9%	-12,1%	-12,5%
Zaposlenost usluge	2,5%	3,2%	1,8%	1,5%	2,9%	2,5%	2,1%	2,2%	1,9%	3,6%
BDV usluge	5,8%	2,3%	20,1%	-1,1%	8,5%	4,3%	5,8%	5,4%	3,8%	2,6%

Napomene: Registrovana zaposlenost bez registrovanih individualnih poljoprivrednika je korišćena za zaposlenost (CROSO). Zaposlenost u Q4 2022. i u 2022. su prethodni podaci. Kvartalni podaci za BDV za 2022. godinu su prethodni podaci, dok je godišnji podatak za BDV suma kvartalnih.

Izvor: RZS, CROSO i SNR

Kretanje zaposlenosti je u skladu sa kretanjem privredne aktivnosti

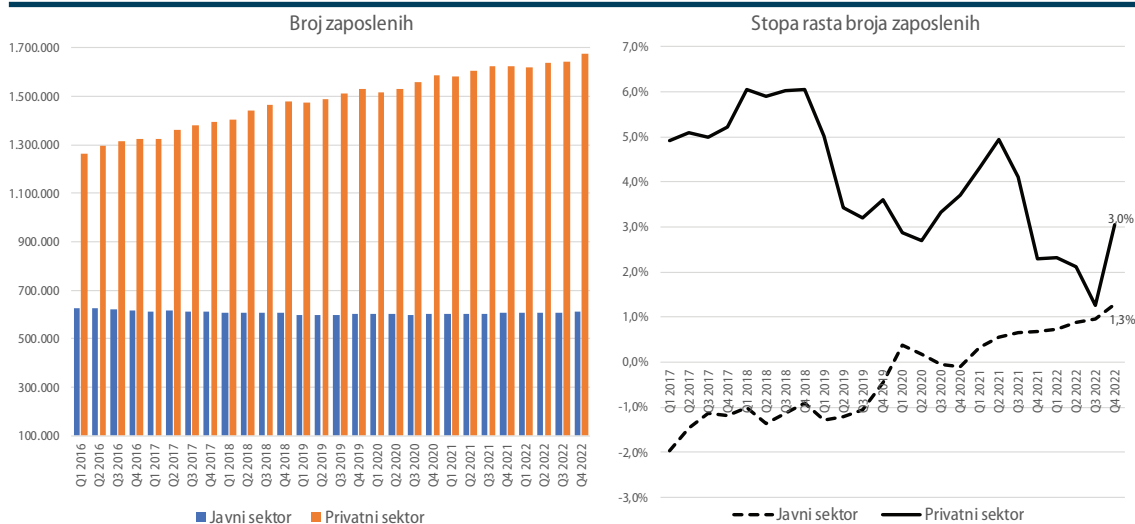
Zaposlenost je značajno opala u poljoprivredi i prema ARS i prema CROSO

Registrovana zaposlenost je porasla u industriji, uslugama i građevinarstvu

Zaposlenost se povećala i u javnom i u privatnom sektoru

Ukupan broj registrovanih zaposlenih lica prema podacima CROSO je iznosio 2 miliona i 342 hiljade u Q4 2022. Broj registrovanih zaposlenih lica je veći u odnosu na prethodni kvartal za 2,4%, odnosno za 50-ak hiljada zaposlenih. Posmatrano prema strukturi, porastao je i broj zaposlenih u pravnim licima, kao i broj preduzetnika i zaposlenih kod njih i lica koja samostalno obavljaju delatnost. Smanjio se broj registrovanih individualnih poljoprivrednika. U odnosu na isti kvartal prethodne godine, zaposlenost je povećana i u javnom i u privatnom sektoru, pri čemu je relativni rast u privatnom sektoru veći i iznosio je 3% međugodišnje. Broj zaposlenih u javnom sektoru je iznosio 614 hiljada, dok je u privatnom sektoru milion i 673 hiljade zaposlenih u Q4 2022. Ukupna registrovana zaposlenost se povećala u 2022. u odnosu na 2021. godinu za 36 hiljada, a godišnji rast zaposlenosti je iznosio 1,8%. Delatnost sa najvećim godišnjim rastom je informisanje i komunikacije, gde je broj zaposlenih povećan za 12 hiljada, tj. 14,2%. Značajni godišnji rast zaposlenosti je ostvaren i u rudarstvu (6,7%), administrativnim i pomoćnim uslužnim delatnostima (5,6%), stručnim, naučnim i tehničkim delatnostima (6,2%) i poslovanju nekretninama (5,1%). Posmatrano prema svojini, zaposlenost je u 2022. godini u odnosu na prethodnu godinu povećana za 1% u javnom sektoru i 2,2% u privatnom sektoru.

Grafikon T3-4. Kretanje zaposlenosti u javnom i privatnom sektoru

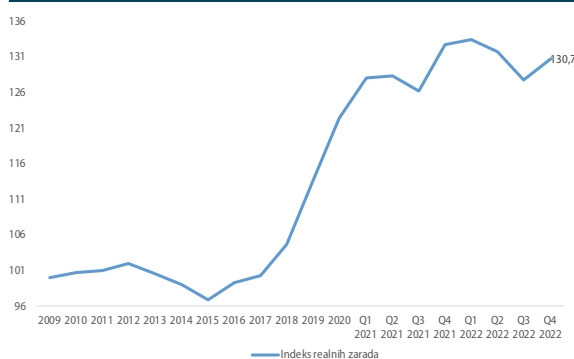

Napomena: Podatak za Q4 2022. je prethodni podatak. Zaposlenost obuhvata broj zaposlenih u pravnim licima, preduzetnike i zaposlene kod njih, kao i lica koja samostalno obavljaju delatnost.
Izvor: RZS, CROSO

Prosečna neto zarada u Q4 je realno manja za 1,5% međugodišnje, dok je u celoj 2022. porasla za 1,7%

U 2022. godini je primetan manji realni godišnji rast zarada u odnosu na prethodne tri godine.

Grafikon T3-5. Indeks realnih zarada, 2009=100

Napomena: Prekid u seriji 2018.
Izvor: RZS.

Zarade

Prosečna neto zarada je iznosila 79.302 RSD u Q4 2022. Međugodišnji nominalni rast zarada je iznosio 13,4%, dok je realno zarada opala za 1,5% u Q4 2022. U 2022. u odnosu na 2021. godinu, realne zarade su bile 1,7% veće, što je u skladu sa kretanjem realne BDV (1,9%). U 2022. godini je zabeležen najmanji realni godišnji rast zarada u odnosu na prethodni period (2018–2021). Prilagođavanje realnih zarada je očekivano, s obzirom na to da zarade u prethodnih nekoliko godina rastle brže od BDP i produktivnosti.

Medijalna zarada u 2022. godini je iznosila 57 hiljada dinara, dok je prosečna zarada bila 75 hiljada dinara. Medijalna zarada je manja od prosečne zarade za 18 hiljada dinara odnosno 24,4% u 2022. godini. Medijalna zarada raste malo

Medijalna zarada je u 2022. bila 18 hiljada dinara manja od prosečne u 2022, odnosno 24%

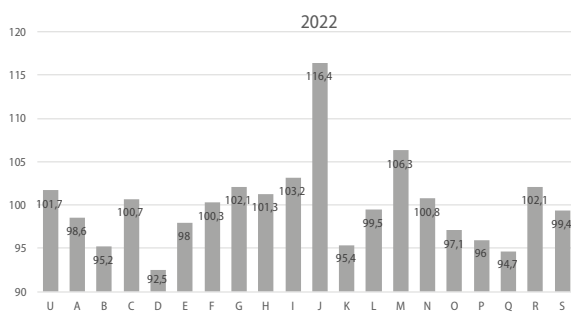
U periodu 2018–2022. medijalna zarada je rasla nešto sporije od prosečne

Tabela T3-2. Kretanje medijalne i prosečne zarade, 2018–2022.

	Medijana (u RSD)	Prosek (u RSD)	Apsolutna razlika, medijalna u odnosu na prosečnu (u RSD)	Relativna razlika, medijalna u odnosu na prosečnu (u %)
2018	38.749	49.643	-10.894	-21,90%
2019	42.037	54.908	-12.871	-23,40%
2020	45.721	60.057	-14.336	-23,90%
2021	49.931	65.844	-15.913	-24,20%
2022	56.618	74.913	-18.295	-24,40%

Izvor: RZS

Realni indeksi zarada po delatnostima, 2022.

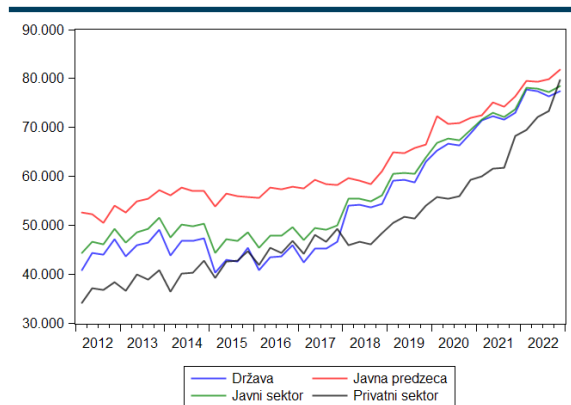
Legenda: U-ukupno, A - poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo, B – rudarstvo, C - prerađivačka industrija, D- snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacijom, E – snabdevanje vodom; upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada i sl. aktivnosti, F – građevinarstvo, G – trgovina na veliko i trgovina na malo; popravka motornih vozila i motocikala, H - saobraćaj i skladištenje, I - usluge smeštaja i ishrane, J - informisanje i komunikacije, K - finansijske delatnosti i osiguranje, L - poslovanje nekretninama, M - stručne, naučne i tehničke delatnosti, N - administrativne i pomoćne uslužne delatnosti, O - državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje, P – obrazovanje, Q - zdravstvena i socijalna zaštita, R - umetnost, zabava i rekreacija, S - ostale uslužne delatnosti

Zarade u privatnom sektoru u Q4 2022 su prvi put veće u odnosu na zarade u javnom sektoru

Realne zarade u Q4 2022, u odnosu na isti kvartal prethodne godine i prethodni kvartal, su realno manje u javnom sektoru, dok u u privatnom povećane

u privatnom sektoru povećavaju tokom cele godine. Stoga očekujemo da će u Q1 2023. godine zarade biti u proseku ponovo veće u javnom u odnosu na privatni sektor, kao posledica relativno visokog povećanja zarada u javnom sektoru na početku ove godine.

Grafikon T3-7. Kretanje prosečnih zarada u javnom sektoru, javnim preduzećima, državi i privatnom sektoru, RSD

Napomena: Prekid u seriji 2018.
Izvor: RZS.

Prosečna plata u evrima je bila 676 evra. Rast plata u evrima približno odgovara nominalnom rastu plata u dinarima usled fiksiranog dinara

primer zarade u evrima od 2016. do 2022. godine su povećane za 70%, dok u istom periodu njihov realni rast, odnosno povećanje kupovne moći iznosi 32%. Slično tome rast zarade u evrima

sporije od prosečne zarade od 2018, pa je razlika čak neznatno povećana u poslednjih 5 godina. To sugeriše da su brže rasle zarade zaposlenih koji se nalaze u gornjem delu distribucije zarada, u odnosu na zarade zaposlenih u donjem delu distribucije. U Q4 2022, medijalna zarada je iznosila 59 hiljada dinara i bila je manja od prosečne za 25,6%.

Posmatrano prema delatnostima, vidimo da je većina delatnosti u 2022. godini imala realno smanjenje zarada, ili stagnaciju/blagi rast. Realni rast prosečnih zarada u Srbiji od 1,7% u 2022. godini rezultat je relativno visokog rasta zarada u nekoliko delatnosti kao što su informacione tehnologije i komunikacije, stručne, administrativne i naučne delatnosti, dok su zarade i u ostalim delatnostima realno opale ili stagnerale.

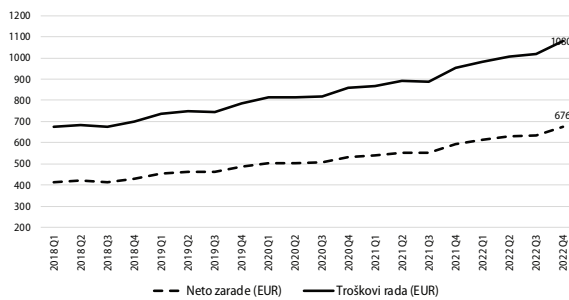
U privatnom sektoru, prvi put su prosečne zarade bile veće nego u javnom sektoru, 80 hiljada u privatnom sektoru i 79 hiljada u javnom sektoru, ali su bile nešto manje od zarade u javnim preduzećima (82 hiljade dinara). Neznatno veće zarade u privatnom sektoru u Q4 posledica su značajnijeg rasta plata u privatnom sektoru u odnosu na javni sektor u decembru. Dinamika povećanja zarada se razlikuje u privatnom i javnom sektoru. U celom javnom sektoru se zarade povećavaju na početku godine, dok se zarade

povećavaju na početku godine, dok se zarade povećavaju na početku godine, dok se zarade

Realni međugodišnji pad zarada u javnom sektoru u Q4 2022. je iznosio 7,6%, dok je u privatnom sektoru ostvaren rast od 1,3%. U odnosu na prethodni kvartal, zarade su realno porasle u privatnom sektoru za 4,3%, dok su u javnom sektoru zarade opale realno za 2,4%. Plate u javnom sektoru su realno opale i u odnosu na prethodni kvartal i u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

Prosečna plata u evrima je iznosila 676 evra i ona je 13,6% veća u odnosu na isti period prošle godine. Rast plata u evrima odgovara rastu plata u dinarima (13,4% nominalno), usled nepromenjenog kursa dinara. Stoga rast prosečnih zarada u evrima i Srbiji tokom prethodnih godina ni približno ne odražava promenu njihove kupovne moći. Tako na

Grafikon T3-8. Prosečne neto zarade i troškovi poslodavca u evrima

Izvor: RZS za plate, NBS za devizni kurs.

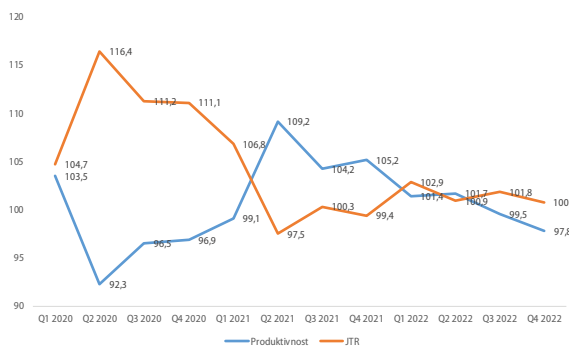
od 2012. do 2022. iznosi 74%, dok su realne zarade u istom periodu povećane za 28%.

Produktivnost rada

Registrovana zaposlenost u Q4 2022. (bez individualnih poljoprivrednika) je porasla za 2,6% međugodišnje, dok je BDV realno porasla za 0,3%. Produktivnost rada je u Q4 realno opala za 2,2% u odnosu na isti kvartal 2021, dok su jedinični troškovi rada porasli za 0,8%. U drugoj polovini 2022. godine, produktivnost rada je imala međugodišnji pad, dok su jedinični troškovi rada stagnirali. U 2022. godini produktivnost rada je nepromenjena u odnosu na prethodnu godinu, dok su realni jedinični troškovi rada porasli za 1,6%.

Produktivnost rada u Q4 2022. je opala međugodišnje, dok su realni jedinični troškovi rada bili nepromenjeni

Grafikon T3-9. Kretanje produktivnosti rada i realnih jediničnih troškova rada, Q1 2020 – Q4 2022.

Napomene: Registrovana zaposlenost bez registrovanih individualnih poljoprivrednika je korišćena za zaposlenost (CROSO). Zaposlenost u Q4 2022. je prethodni podatak. Kvartalni podaci za 2022. godinu su prethodni podaci. Izvor: Proračun autora na podacima RZS.

Dodatak

Tabela D3. 1 Osnovni indikatori tržišta rada

	2017	2018	2019	2020	Q1 2021	Q2 2021	Q3 2021	Q4 2021	Q1 2022	Q2 2022	Q3 2022	Q4 2022
Stopa aktivnosti (%)	54,0	54,5	54,6	54,0	53,1	54,3	55,8	55,4	55,2	55,8	55,8	55,1
Stopa zaposlenosti (%)	46,7	47,6	49,0	49,1	46,3	48,3	50,0	50,0	49,3	50,9	50,8	50,1
Stopa nezaposlenosti (%)	13,5	12,7	10,4	9,0	12,8	11,1	10,5	9,8	10,6	8,9	8,9	9,2
Stopa neformalne zaposlenosti (%)	20,7	19,5	18,2	16,4	10,9	13,2	14,8	13,7	13,3	14,3	14,0	12,8

Napomena: Prekid u seriji 2021.

Izvor: RZS.

Tabela D3. 2 Prosečne neto zarade i troškovi poslodavca u EUR

	2018	2019	2020	Q1 2021	Q2 2021	Q3 2021	Q4 2021	Q1 2022	Q2 2022	Q3 2022	Q4 2022
Prosečne neto zarade ukupno (€)	420	466	511	541	553	552	595	613	628	634	676
Prosečne neto zarade industrija (€)	413	454	485	502	519	514	546	553	575	579	617
Troškovi poslodavca ukupno (€)	684	754	827	869	890	888	955	981	1006	1017	1080
Troškovi poslodavca industrija (€)	672	734	784	807	835	828	877	884	923	930	988

Napomena: Industrija obuhvata delatnosti B, C i D, ponderisani prosek zarada. Kurs dinara prema evru, prosek perioda (NBS).

Izvor: Proračun autora na podacima RZS i NBS.